

Foder og foderemner

af Carl Aage Sørensen, Tvis

Følgende artikel er skrevet af en af de største kapaciteter, vi har i Danmark. Carl Aage Sørensen i Tvis ved Holstebro. Carl Aage Sørensen er berømt for mange ting, og når det gælder kaniner og naturen er der ikke mange, der ved mere, end Carl Aage.

Artiklen er oprindelig skrevet til Danmarks Kaninavlerforenings medlemsblad "Tidsskrift for Kaninavl", og Carl Aage Sørensen har venligst givet sin tilladelse til at bringe den på Danmarks Kaninavlerforening hjemmeside.

Carl Aage skriver:

Da redaktørens ønsker til emner til en artikel til Tidsskriftet var sammenfaldende med nogle af mine nyeste iagttagelser i kaninstalden sagde jeg ja.

Derfor kommer det til at handle om foder og foderemner. I min egen besætning, der løbende rummer omkring 100 dyr, har jeg oftere og oftere gjort den iagttagelse, at flere og flere dyr vægrer sig ved at spise kaninpiller et par dage, der er tilsyneladende ingen påviselig grund til vægringen, de ser sunde og raske ud, begynder som oftest at spise igen efter et par dage, har måske tabt sig lidt, men ikke så meget at det gør noget. Hvorfor denne manglende ædelyst ? Er det foderets skyld, eller har de simpelthen fået for meget. Tror mest på det første. Kaninpiller er ikke mere, hvad de har været, meget smuld, ikke alene i bunden af sækkene, men jævnt fordelt i hele partiet. Og når jeg en sjælden gang prøver med en sæk fra et andet firma, vil kun de færreste overhovedet æde det. Måske er det indholdet i pillerne, de ikke er glade for, eller er det måske fordi pillerne er for hårdt pressede ? Eller er kaniner slet ikke indstillede på, at skulle klare deres fødeoptagelse i form af varmebehandlede og hårdtpressede foderemner, blandet op med støvende smuld af samme ?

Oftere og oftere træffer jeg på opdrættere, som fodrer udelukkende med kaninpiller og vand. Det forekommer mig at være en uheldig forenkling at tro, at livsfornødenheder til kaniner udelukkende er piller, vand og halm. Og det må jeg forsøge at gøre noget ved.

Derfor de efterfølgende refleksioner.

En god kaninbesætning, og et godt ungdyrsopdræt er baseret på mindst 4 fundamentale ting :

1. En hensigtsmæssig stald og et godt staldmiljø
2. En sund og vital besætning med gode indre og ydre egenskaber, altså både genetik og fremtoning.
3. En hensigtsmæssig og bredt sammensat forsyning af foderemner, der svarer til dyrenes race, udviklingstrin og funktion.
4. En opmærksom og konstruktiv opdrætter/fodermester, der med viden, fantasi og indlevelse søger at sætte sig ind i dyrenes behov, og som dagligt tilstræber at opfylde dem i så høj grad som vel muligt, også når det gælder fodring, - og når det kan gå lidt ud over egen magelighed !

Ikke mindst den sidste pind er vigtig, derfor vil jeg koncentrere mig om at appellere til opdrætterne, både nye og mangeårige, om at den 3. grundpille, forsyningen og tildelingen af foderemner til dyrene er af afgørende betydning for en sund og vital besætning, der igen er forudsætningen for et godt opdræt, uanset hvilket formål man har med sit kaninhold.

Foder og foderemner tjener flere formål.

Primært livets opretholdelse og gerne en vis beskæftigelse i forbindelse med fødesøgning og foderoptagelse. Det er i hvert fald naturligt for racekaninens vilde forfædre.

Dernæst vækst og tilvækst af passende omfang, alt efter race, formål og udviklingstrin. Når tilvæksten aftager, fordi dyret har opnået sin potentielle størrelse, er det tid at tænke på reproduktion, de næste kuld, parring, drægtighed, diegivning og efterfølgende afvæning, og hele tiden afpasse foderet indholds- og mængdemæssigt herefter.

Endvidere kan det være klogt at tænke på fodermidler og mængder heraf, når det drejer sig om at klargøre dyrene til udstillinger, således at de på bedømmelsesdagen er i topform, og det planlægges ikke dagen i forvejen.

Man kunne selvfølgelig godt sammensætte foderplaner med henblik på de forskellige formål og dyrenes udviklingstrin, men det ville nok føre for vidt, også fordi det er min erfaring, at mange opdrættere fodrer meget enkelt, grænsende til ensidigt, og da mit ærinde er flersidighed, vil jeg hellere koncentrere mig om foderemner, der kan komme på tale, om man vil gøre en indsats for at tilgodese dyrenes iboende natur om variation, også når det gælder fodermidler, og ikke blot er et spørgsmål om næringsstoffer på en nem og koncentreret måde, der ikke i tilstrækkeligt omfang tager hensyn til kaninens behov for "fyldende" foder.

På grund af disse tanker om foder og fodermidler kommer man også let til en række ressourcebetragtninger, både for den enkelte opdrætter og ikke mindst i naturens store husholdning.

Det må indrømmes, at det er nemt at fodre med kaninpiller og vand, men er det nødvendigt at vore dejlige kaniner udelukkende skal klare sig med fabriksfremstillet foder, når der er så mange muligheder for at skaffe gode og billige fodermidler på anden måde. Der findes jo masser af muligheder i næsten alle haver og boligområder, og det både private og offentlige, det drejer sig blot om lidt kendskab, fantasi og nogle aftaler, så kan man finde mange gode ting til dyrene.

Mange kommuner er nu helt holdt op med at bruge sprøjtemidler i deres grønne områder, og det både på græs- og plantearealer, så her kan hentes en mængde grønt, selvfølgelig er mælkebøtter en kendt og foretrukken plante, men en masse andre urter kunne være udmærkede fodermidler, så prøv at finde nogle gode steder, og træf eventuelt en aftale med de driftsansvarlige, hvis det drejer sig om større partier. Nogle steder har man set, at parkmedarbejderne simpelthen stikker mælkebøtter og bare samler dem sammen til kompostbunken. Tænk, hvor mange pillefodrede kaniner i samme by, der ville blive glade for at få dem til afveksling.

Skvalderkål er en anden plante med et stort grønt- og næringspotentiale. Den findes i store mængder, især i gamle haver og anlæg, er fortrinligt kaninfoder i frisk tilstand, naturligvis bedst sammen med græs eller andre arter, da den er meget saftig og næringsrig. Endnu bedre var det måske at lade den stå til lige omkring blomstringstid, og så slå den med le eller lignende og så få

lavet noget godt hø deraf. Så vil der være et godt suppleringsfoder til vinter- og forårsmånederne, når der skal gang i avlen igen. Mange mennesker uden dyr har ofte en masse grønt, som de ikke skal bruge, så prøv at kontakte dem for en gensidig aftale. Det kan jo være at nøglen til en større udbredelse af interessen for vore dejlige racekaniner ligger gemt i mælkebøtter eller skvalderkål. Find den og brug den. Når vi er ved vilde planter, som er fortrinlige til hø, skal også nævnes de store brændenælder, der også findes i store mængder i mange haver og grønne områder. På grund af deres store kraftige rodnet er de gode til at hente værdifulde nærings- og mineralstoffer op fra en stor rodzone. Dersom de slås inden blomstring, vil de værdifulde stoffer være oplagret i stængler og blade, og efter tørring vil de således være et værdifuldt vinterfoder, der kan være med til at strække det almindelige hø, som man ikke må snyde hverken sig selv eller kaninerne for at få slået, vendt og bjerget i en godt vejret kvalitet.

I nyere tid har vi måske glemt det gode gamle løvhø, som er årsskud med blade, der klippes i juli, bundtes og hænges til tørre i noget der ligner et godt gammelt vognportmiljø, altså helst tørt, blæsende og uden for meget lys. Ikke mindst birk, elm og poppel er velegnede til løvhø, og kaninerne er som regel meget glade for det, og ikke mindst elm og el er meget næringsrige, og derfor godt foder.

For at appellere til opdrætterens fantasi og inspirere til mulige sunde, naturlige og aktiverende foderemner vil jeg efterfølgende forsøge at opstille nogle kategorier af foderemner fra have, mark og natur, der kan være med til at forøge dyrenes velbefindende og opdrætterens økonomi og samtidig åbne for have- og naturoplevelser, og måske som en ekstra sidegevinst, en større kontakt- og interesseflade for kaninopdræt.

Der skelnes mellem dyrkede og naturligt forekommende emner, mellem urteagtige og træagtige planter, der hver har deres specielle karakter og anvendelsestidspunkter, og som man må forsøge at udnytte på bedste måde under skyldig hensyntagen til egne forhold. Endvidere skelner man mellem bladgrønt og rodurter, og derefter om det skal bruges i frisk tilstand lige fra dyrknings- eller findestedet, eller om det skal opbevares på en eller anden måde og bruges som vinterfoder.

Vi har allerede nogle af de naturligt forekommende flerårige urter, som kan bruges både i frisk tilstand eller tørret som hø, mælkebøtter, skvalderkål og brændenælder. Af dyrkede enårige planter kan man så et stykke med solsikker, får de passende vand og noget godt kaninmøg at leve af, så kan der blive et godt suppleringsfoder, først af blade, og senere af stængler og frøhoveder, når græsset hen på sommeren ikke er så tillokkende mere.

Fodermarvkål er jo egentlig en toårig plante, derfor tåler den en del frostgrader, og kan følgelig afgive et godt grønt tilskud langt hen på vinteren, ikke mindst hvis man har dyrket dem på 50 cm. rækkeafstand og ca. 25 cm. planteafstand, så bliver de store og kraftige, med store bølgede blade og tykke marvfylde stængler, fodermarvkål er også glad for noget at leve af i hele vækstperioden.

Af de flerårige planter er der også en god gammel plante, jordskokken med de store aspargeskartoffellignende rodknolde, der som regel kan overvintre på dyrkningsstedet. Knoldene kan graves op og bruges som foder lige frisk fra dyrkningsstedet, de skal selvfølgelig skylles før dyrene præsenteres for dem. Knoldene kan bruges hele vinteren og foråret, om de ellers er til at komme til for frost. Men husk at lade nogle blive liggende til næste års afgrøde. De kraftige stængler med de ru blade er også yndede af kaninerne, når græsset hen på efteråret bliver lidt kedeligt.

De træagtige planter, træerne og buskene, som for eksempel birk, ask, frugttræer, fyr, gran og ikke mindst gyvel og Sargensæbler er fortrinligt beskæftigelsesfoder for kaniner, og drejer det sig om unge kraftige 1-2 års grene vil der også her være værdifulde næringsstoffer som i hvert fald mine kaniner foretrækker frem for pillerne. Og hvis man så samtidig får tyndet eller forynget i sine plantearealer, er formålet jo dobbeltsidigt.

Sargensæble, som på latin hedder *Malus Sargentii*, er en tætgrenet busk, der kan blive et par meter høj og lige så bred, trives på næsten al slags jord. Den blomstrer først i maj, de bliver gerne til næsten lige så mange små røde æbler sidst på sommeren, de er sure, men næringsrige og bærgrenene er gode at pynte med til efterårsudstillingerne, hvis ikke solsorterne har taget den forinden.

Der er plantet mange Sargensæbler i læhegn og boligområder, så de skulle være nemme at finde og studere nærmere. Bør absolut plantes ved kaningården i både små og store haver.

Så har jeg været ude og hente friske mælkebøtter, der var nogle rigtig store og flotte eksemplarer under de store popler på Landsskuepladsen, og hvad var de så blevet så store af ? Naturligvis af de nedfaldne poppelblade, der lå som fine kniplingsmønstre på jorden, efter at regnorme og jordens mikroorganismer i vinterens løb har omdannet bladene til nye genbrugelige næringsstoffer.

Naturen er vidunderlig. Oplev den. Brug den, og du vil få mange voksende glæder, også i kaninopdrættet, om du ellers kombinerer rigtigt og kontinuerligt.

God fornøjelse, der ligger mange glæder og venter dig, om du går på opdagelse efter foderemner i naturens store spisekammer. Og dine kaniner forventer, at du gør det !